

¹ Aqueixa forma antiga recorda molt el nom de *Buruslada* (avui *Burlada*) partida en els afores de Pamplona, ja documentada en aquella forma l'any 1315 (1.^a *Reun. de Top. Pir.*, p. 60); si bé no sé pas si és aquest l'origen d'aqueix nom de lloc i no hi intervé per ex. *USTULARE*, d'on romànic *brustolar* 'socarrar', fr. *brûler*, oc. ant. *bruslar*; o bé el basc *buru* 'cap'.

Broet, V. *brou*

BROFEC, 'malcarat, aspre', adjectiu només català, antic per més que avui no sigui d'ús general, d'origen incert; probablement d'una forma **VÖFRICUS* 'garneu, tosc', derivada de **VÖFER*, que seria llatí vulgar en lloc del clàssic *VAFER*, *VAFRA*, *VAFRUM*, 'astut, garneu', 'virolat'; l'adjectiu dialectal *BROIX* 'pelat, sec, rònc', d'origen diferent de *bròfec* (parent de l'oc. *blós*, *blóssa* 'pur, fluid', potser d'origen pre-romà), s'ha relacionat amb *bròfec* exercint influència l'un sobre l'altre. □ 1.ª *doc.*: c. 1380, Eiximenis.

Apareix una vegada en el *Llibre de les Dones* (capítol 48): «No faces que ço qui res no és, que sia queu-com; car axí-s fa tot dia; e tu, axí mateix, si-s vol marit o muyler, no sies *bròffech* ne turch ne de mala guisa, ne engronyat, ne ontós per ço que no cal; si no, veuràs a què vendrà ton fet» (ms. A39r1). Però també en altres diverses obres eiximenianes, de data anterior. Ja en el *Dotzè del Crestià*: «aytant com l'home se mostra *bròffech* e rústich, se mostra pagesàs e indigne de gran bé», cap. 176. En la *Doctrina Compèndiosa*: «Tot bon --- jutge se deu mostrar, e ésser, blan als simples, rigorós als superbiosos, plasent als plans, *bròfec* als rebolitics, misericordiós als penidents ---».¹ Fou també mot predilecte de l'autor del *Curial*: «O Güelfa, *bròfega* e cruel!», «Jovis vindrà en ajuda tua, car tu sabs bé que moltes vegades avorrí lo tàlem de aquella bruta e *bròfega* Juno» (*NCl.* III, 103.65).

Com que avui és un mot especialment valencià (si bé viu també en català occidental, segons *AlcM* a Balaguer i a Ribagorça), si volem pendre bé el matis, farem atenció sobretot a les explicacions i exs. dels valencians. García Girona, que el dona com a mot del Maestrat, la Plana, etc.: «*bròfec*, -ga: adust, malcarat, rústec; se diu també dels animals; gènit *bròfec*». «Ui! Quin gènit més *bròfec* té l'agüelo!», Guinot, *Escenes Castelloneses*, 57. Jo cercava a Atzeneta d'Albaida un bon coneixedor del país i me'n recomanaren un d'excel·lent, avisant-me que era molt pràctic de tota la comarca però «home de geni un poc *bròfec*» (1962). Barnils en *Die Mundart von Alacant* (p. 42) dona una variant una mica mutilada (potser simplement pel conegut fet de fonètica sintàctica) *bròfe*, amb la definició «unumgänglich» (que es deu haver d'entendre en el sentit antònim de *umgänglich* o sigui 'intractable, insociable, esquerp', no en el més divulgat de 'indispensable'). Vegeu alguna dada més, si bé menys important en el *Dag.*² i *AlcM*; de tota manera es pot tenir en compte encara que aquest el

localitza a Solsona, aplicat al vi, amb el sentit de 'aspre', i a Castelló, amb el de 'sec, que no té humitat': *lo cànem està bròfec*.

A penes es pot dir que s'hagi fet cap suggeriment etimològic: l'*AlcM* opina (creant arbitràriament una «arrel» ben poc fundada): «formació onomatopèica damunt l'arrel *BRF-*, expressadora del soroll que fa amb la boca una persona o animal irritat». Vaguetat extrema. Què és aqueix animal? Spitzer, en una nota de la boca breu, ho concretà, sense llevar la vaguetat de la idea: «*brúfol* 'salvatge', "Büffel", cf. *brau* 'salvatge' > 'toro'» (*ZRPh.* XL, 1920, 241). Vaguetat que s'agreja en provar de concretar-se: car, sense comptar que ni *brau* ni *brúfol* tenen sinó una vaguíssima semblança formal amb *bròfec* (que no ens n'explicaria ni la formació ni el vocalisme ò), tant *brau* com *brúfol* tenen un ètimon concret i no onomatopèic (*BARBARUS*, *BUBALUS-BUFALUS*), per més que puguin ser mots que facin efectes imitatius: per tant no hi ha «arrel onomatopèica» sinó una mera i contradictòria vaguetat d'idees.

És un fet conegudíssim en etimologia que molts mots reben una «impressió» onomatopèica que parteix de llur cos fonètic sense que tinguin res de creació expressiva ni imitativa: *magnus* i *minusus* o *minutus* s'oposen per l'efecte suggestiu dels sons però no deuen la *a* ni la *i* a cap factor semàntic sinó morfològic i heretat de l'indoeuropeu; el sentit de *sutze*, *brut*, *sucio* podrà semblar a algú causat per llur *u*, que s'oposa a la *i* o *e* de *net*, *nítid*, *limpio*, però llur etimologia no li deu res; en «*roda com un carro el tro de guerra*» ni un sol dels mots té res d'onomatopèic sinó que tots són hereditaris en el seu origen. L'onomatopèia ha resultat de l'art del poeta en aplegar-los. Només en tal sentit no dubto que algun factor d'aquest tipus s'hagi vingut a sumar en la creació del sentit o els matisos de *bròfec*.

Però veig en aquest una variant de llatí vulgar del mot clàssic ben conegut *VAFER*, tal com el llatí vulgar deia *VÖCITUS* o *VÖCARE* en lloc de *VACATUS*, *VACARE*, *VACUUS*, tal com deia *CÖVA*, *CÖVUS* (port. *cóvo*) en lloc de *CÁVA*, *CÁVUS*: la parella *VOCITUS-VACUUS* és paral·lela de la parella **VÖFRICUS* ~ *VAFER*.³ A penes ens caldrà justificar l'amplificació en *-icus*, recordant-nos només de *amaricus* ~ *amarus*, *africus* ~ *afer*, *rubicus* ~ *ruber*, *mordicus* ~ *mordens*, *fabrica* ~ *faber*, port. *lóstrego* al costat del nostre *llostre*, *èrtic* al costat de *ert*, etc.; ni la metàtesi de **bòfrec* en *bròfec* (cast. *brincar*, cat. *blincar* *VINCULARE*, etc.). Aclarim més aviat que la derivació **VÖFRICUS* serviria inicialment per marcar allò que tirava a 'vafer': si aquest era 'astut' **VÖFRICUS* va ser una formació ben adequada per expressar el matis de 'garneu, rústec, tosc', després 'brusc, malcarat', etc.; aqueixes formacions atenuadores existiren ja en l'Antiguitat, car Festus ens testimonia que en el llenguatge col·loquial llatí s'usava en lloc de *uafer* el diminutiu *uafellus*, de tipus arcaic.

Ens consta que *VAFER* ha deixat descendència romànica, en força dialectes del Centre-Sud d'Itàlia (*REW*, 9120b); i justament és amb derivacions sufi-